

Symposium 'Het Geheugen van de Sport'

Inspirerende voorbeelden om aan de slag te gaan met sporterfgoed

Op 16 oktober 2015 zakte de sport- en erfgoedwereld in groten getale af naar het Sportimonium voor een symposium over sporterfgoed. Naar aanleiding van het project 'Het Geheugen van de Sport' had het museum verschillende sprekers uit binnen- en buitenland uitgenodigd om enkele *best practices* te komen presenteren over het omgaan met sportarchieven en -erfgoed. Wat is sporterfgoed en waarom is het vrijwaren ervan zo belangrijk? Hoe kan jij aan de slag gaan met het sportieve verleden van jouw gemeente of club en waar kan je dan terecht? Op deze en andere vragen kregen de deelnemers een antwoord.

Het symposium vormde het officiële startschot van het project 'Het Geheugen van de Sport', dat mogelijk wordt gemaakt dankzij de steun van het Fonds Baillet Latour. De heer Alain De Waele, secretaris-generaal van het Fonds, mocht het symposium inleiden. Vervolgens was het aan Bregt Brosens, wetenschappelijk medewerker van het Sportimonium, om het project voor te stellen. De bedoeling van het project is het sporterfgoed van België in kaart te brengen en de vele sportclubs en -federaties aan te sporen om zelf aan de slag te gaan met hun erfgoed.



'Vaandel 'Velo-club Rap zijn Wint', collectie Sportimonium

Algemeen Rijksarchivaris Karel Velle benadrukte de noodzaak om het Belgische sportpatrimonium te bewaren. Hij wees erop dat sporterfgoed tot voor kort te stiefmoederlijk werd behandeld. "De 'bezitters' van sportarchieven en -erfgoed zijn zich nauwelijks bewust van het belang ervan, aldus Velle, waardoor het vaak slecht wordt bewaard." Concreet zijn volgens hem drie acties noodzakelijk om het Belgische sportpatrimonium veilig te stellen.

- 1) In de eerste plaats is het belangrijk dat archieven en erfgoed worden geregistreerd. Daarvoor moet men echter weten waar ze worden bewaard.
- 2) Voorts dient erfgoed goed beheerd te worden. Waar het precies bewaard wordt, is minder van belang, zolang dit maar centraal gebeurt en sportarchieven en -erfgoed gedeeltelijk of geheel digitaal ontsloten worden.
- 3) Tot slot acht Velle een goede zorg voor het Belgische sporterfgoed maar mogelijk indien diverse actoren samenwerken.



Voorbeeld van een (sport)archieef

Samenwerking vormt ook het codewoord in de aanpak van het project 'Het Geheugen van de Sport'. Het is precies onze bedoeling om samenwerkingsverbanden op te zetten met diverse partners – heemkundige kringen, sportverenigingen, lokale sportraden en -diensten, enzovoort - en

samen met hen projecten uit te werken rond hun lokale sportverleden. In deze bijdrage willen we *best practices* presenteren die aan bod kwamen op het symposium in de hoop dat ze heemkundige kringen kunnen inspireren om zelf aan de slag te gaan met het sporterfgoed van hun club, dorp of streek.

Sportimonium, meer dan een museum over sport

In het Sportimonium staat het Belgische sporterfgoed centraal. De rijke collectie is ondergebracht in een beschermd monument en omvat naast souvenirs van bekende sporthelden ook unieke collectiestukken en kunstvoorwerpen over het Belgische sportverleden. Als museum wil het Sportimonium het erfgoed van de Belgische sport- en bewegingscultuur verzamelen, bewaren, tentoonstellen en bestuderen. Daarvoor beschikt het Sportimonium over een gloednieuw (kijk)depot en een eigen documentatiecentrum dat onderdak biedt aan de grootste sportbibliotheek van het land. Beide zijn publiek toegankelijk. Op die manier wil het Sportimonium behalve een museum ook een forum en kenniscentrum vormen over de Belgische sportgeschiedenis.



Sportimonium

Gluren bij de burens

Lange tijd bestond er slechts een matige interesse voor sporterfgoed in België, laat staan dat hierover een duidelijke, globale visie en strategie zou bestaan. Zeker in vergelijking met de buurlanden kampen we voorlopig nog met een grote achterstand. Voor de gelegenheid hadden we dan ook twee buitenlandse sprekers uitgenodigd om hun ervaringen en expertise met ons te komen delen.

De heer Wilfred van Buuren van de Nederlandse Stichting de Sportwereld schetste de huidige situatie rond sporterfgoed in Nederland en gaf toelichting bij hun project 'Sportarchieven'. Ruim tien jaar geleden lanceerden zij voor het eerst een vergelijkbaar initiatief om de archieven van sportverenigingen en -bonden in Nederland in kaart te brengen. Dit resulteerde onder meer in de beknopte brochure *Sportarchieven, de moeite waard!* en het omvangrijkere boek *Handleiding voor het beheer van historische sportarchieven*. Boordevol tips en richtlijnen vormen deze publicaties zeer handige instrumenten die je in de bibliotheek van het Sportimonium kan consulteren als je aan de slag wil gaan met het archief van jouw sportvereniging. Hoe je dit zou kunnen doen, illustreerde van Buuren door te verwijzen naar het archief van de gewezen Utrechtse judoka Anton Geesink dat ze hebben weten onder te brengen in het stadsarchief van Utrecht. Dit vormt dan ook een prachtig voorbeeld van het type samenwerkingsverbanden die wij samen met lokale partners willen opzetten.



Cover *Handleiding voor het beheer van historische sportarchieven*

Ook bij onze collega's van het Franse Musée National du Sport te Nice loopt sinds 2011 een project rond sporterfgoed. Claude Boli, het hoofd van de onderzoekseenheid van het museum, presenteerde het initiatief dat zich tot doel stelt om de verhalen van de sport te verzamelen en deed hun aanpak uit de doeken. Aan de hand van gefilmde interviews van zowel actoren (atleten, trainers, coaches, wedstrijdorganisatoren, enzovoort) als getuigen (journalisten, supporters, toeschouwers, enzovoort) van de Franse sport, probeert het museum een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de sportieve (belevings)geschiedenis van Frankrijk. De presentatie van de heer Boli was bijzonder interessant omdat ze liet zien dat sporterfgoed meer omvat dan archieven en memorabilia als trofeeën, medailles, enzovoort. Naast zulke vormen van materieel erfgoed dient er ook aandacht besteed te worden aan het immateriële sporterfgoed zoals verhalen, gebruiken en herinneringen. Mondelinge bronnen zijn dan ook zeer waardevol en vertellen vaak zaken die elders niet bewaard worden. Dit geldt dikwijls voor de sportgeschiedenis van een dorp, maar des te meer voor de sportieve herinneringen van 'Jan met de pet'. Als heemkundige kring of als club kan je dus aan de slag gaan met het sporterfgoed van jouw dorp of club door lokaal getuigenissen te gaan verzamelen. Omdat het afnemen van interviews heel wat tijd vergt, zou je hiervoor bijvoorbeeld kunnen samenwerken met scholen uit de gemeente, rusthuizen en zo meer.



Affiche Vliegmeeting: 75 jaar vliegveld Kiewit, 2 juni 1985, collectie Sportimonium.

De eerste stappen in eigen land

Het feit dat we een zekere achterstand goed te maken hebben tegenover onze buurlanden, betekent niet dat er in België geen initiatieven worden genomen. De laatste jaren is er zeker sprake van een kentering en worden sportverenigingen via diverse projecten gestimuleerd om zorg te dragen voor hun erfgoed. Op ons symposium werden dan ook enkele *best practices* uit eigen land voorgesteld.

Zo loopt bij Archiefbank Vlaanderen reeds geruime tijd een campagne die zich specifiek toespitst op sportarchieven. De coördinator Michel Vermote kwam de werking van Archiefbank toelichten en presenteerde de resultaten van de eerste fase (2012-2014) van hun sportcampagne. Als onlinedatabank tracht Archiefbank Vlaanderen zoveel mogelijk gegevens te verzamelen over private archieven en erfgoedcollecties in Vlaanderen, zo ook voor sport. In 2012 lanceerde Archiefbank Vlaanderen een project dat zich specifiek toespitst op het in kaart brengen van privaatrechtelijke sportarchieven. Het Sportimonium heeft die actie mee ondersteund en werkt ook voor het project 'Het Geheugen van de Sport' samen met Archiefbank Vlaanderen. De lessen die zij hebben getrokken uit de eerste fase van hun campagne kunnen je als heemkundige op weg helpen, maar zijn ook voor ons zeer leerrijk. Uit een evaluatie blijkt onder meer dat het rondsturen van enquêtes naar clubs, het lanceren van oproepen via nieuwsbrieven en de radio en brede contactnames geen succesvolle technieken blijken. Goede resultaten werden daarentegen wel bekomen door in te spelen op de actualiteit (bijvoorbeeld: jubileumviering), door gerichte en directe contacten en vooral door samen te werken met verschillende lokale partners zoals de gemeentelijke sportraad en archiefdienst, de lokale heemkundige kring en erfgoedcel enzovoort.



Flyer sportcampagne Archiefbank Vlaanderen.

Dat samenwerking tussen verschillende lokale partners meer dan loont, bewijzen de succesvolle initiatieven rond sporterfgoed van de Erfgoedcel Brugge. Ina Verrept, coördinator erfgoedpubliekswerking, kwam uitleggen hoe de uitreiking van de vijftigste Trofee van Sportverdiensite in 2012 een perfecte gelegenheid vormde om terug te blikken op het rijke sportverleden van de stad. Vanaf 2011 sloegen de erfgoedcel, de Brugse sportraad en de sportdienst de handen in elkaar om samen de nog levende sportverhalen te verzamelen en te bundelen in de publicatie *50 x trofee van sportverdiensite*. Het Brugse sporterfgoed werd eveneens in beeld gebracht met een panelenparcours en twee fototentoonstellingen. Verder werd voor de lokale sportverenigingen de brochure *Scoor met je sportverhalen* opgesteld met *tips and tricks* over het bewaren en beheren van sporterfgoed. De samenwerking met de lokale sportraad heeft er zelfs voor gezorgd dat het hebben van een erfgoedverantwoordelijke én het belichten van de geschiedenis van de eigen club op de website opgenomen werden als subsidiecriteria. Samen met Archiefbank Vlaanderen, het Stadsarchief Brugge en de partners van het eerste uur worden de gezamenlijke inspanningen rond sporterfgoed momenteel verdergezet met een actie rond de archieven van de Brugse sportverenigingen. Het Brugse voorbeeld illustreert wonderwel dat samenwerking tussen verschillende partners de zorg voor het lokale sporterfgoed structureel kan verankeren en garanderen voor de toekomst. Wil je dus aan de slag gaan met het sporterfgoed van jouw gemeente of club, ga dan zeker ook eens rond de tafel zitten met de gemeentelijke sportraad, sport- en archiefdienst.



Cover *50 x trofee van sportverdiensite*



Brochure *Scoor met je sportverhalen, Erfgoedcel Brugge*

Projecten rond sporterfgoed hoeven niet per definitie uit te gaan van erfgoedverenigingen, maar kunnen ook door sportverenigingen zelf worden opgezet. Dat bewees Fabrizio Basano, lid van de supportersvereniging van de voetbalclub Royale Union Saint-Gilloise. Op passionele wijze belichtte hij de rol die de supporters hebben gespeeld bij het veiligstellen van het erfgoed van de club. Zij waren het die het initiatief hebben genomen om het archief en erfgoed van de club letterlijk van onder het stof te halen en het op een centrale plaats te bewaren. De 110de verjaardag van de club bleek zelfs ook voor het bestuur reden genoeg om een tentoonstelling op te zetten over de rijke geschiedenis van de club. Basano wees er terecht op dat sporterfgoed niet enkel bewaard moet worden, maar dat het ook aan een publiek moet getoond worden. Het Brusselse verhaal bewijst dat je geen volleerd archivaris of historicus moet zijn om de zorg voor het erfgoed van je vereniging op jou te nemen. Ben jij een trouwe supporter van een lokale club of atleet, of ken je zo'n mensen, neem hen dan bij de arm en duik samen het rijke verleden van jouw lokale helden in.



Oude valies, inclusief inhoud, gewezen voetbalspeler.

1 voor allen, allen voor 1

Het pad is dus uitgestippeld, maar de weg is nog lang. Met het project 'Het Geheugen van de Sport' wil het Sportimonium op tocht trekken om het Belgische sporterfgoed te vrijwaren en het sportief geheugenverlies in te dijken. Dat het belangrijk is om het rijke, Belgische sportpatrimonium te bewaren voor volgende generaties beseft ook Jacques Rogge. In zijn slottoespraak benadrukte de erevoorzitter van het Internationaal Olympisch Comité hoe belangrijk het is om de waardevolle sportgeschiedenis van ons land te blijven koesteren.

Alle sprekers op het symposium waren het erover eens dat goede resultaten enkel kunnen bekomen worden via samenwerking. Het Sportimonium wil van het initiatief dan ook een gedeeld project maken door samen met lokale partners acties op te zetten rond sporterfgoed. Vanuit onze voortrekkersrol zullen wij de verschillende lokale partners adviseren en begeleiden bij hun projecten. Als gids kunnen wij geïnteresseerden met elkaar in contact brengen, initiatieven op elkaar afstemmen, lokale teams vormen en op weg zetten. Wil jij als heemkundige aan de slag gaan met het sporterfgoed van jouw gemeente? Viert jouw sportvereniging binnenkort een jubileum en duik je het verleden van de club in? Koester je als trouwe supporter nog mooie herinneringen aan de glorie dagen van jouw club en wil je hier iets mee doen? Aarzel dan niet en breng ons op de hoogte! Samen kunnen we bekijken op welke manier we een project kunnen opzetten.



Groepsfoto Rode Duivels.

De gepresenteerde voorbeelden laten zien dat verschillende figuren (heemkundigen en erfgoedmedewerkers, gemeentelijke sportraden en -diensten, sporters en supporters) op uiteenlopende manieren (tentoonstelling, inventaris, publicatie, film, enzovoort) met diverse vormen van sporterfgoed (archieven, trofeeën, getuigenissen, enzovoort) aan de slag kunnen gaan. We hopen dat de voorgestelde *best practices* inspirerend hebben gewerkt en lijsten nog graag enkele concrete voorstellen op om jullie op weg te zetten:

- Gebruik de jubileumviering van een sportvereniging of het jaarlijkse sportgala om een tentoonstelling op te zetten over de sportgeschiedenis van de club of gemeente.
- Lanceer een oproep in het gemeenteblad voor oude foto's van lokale wedstrijden en maak hiermee een bijzonder fotoalbum over het lokale sportgebeuren.
- Leg de sportherinneringen van dorpsgenoten vast op band of film, eventueel met behulp van de lokale scholen of rusthuizen
- Bundel de sportverhalen uit het dorp in een uniek verhalenboek.
- Vraag inwoners naar hun favoriete sportplek in het dorp, breng op deze plaatsen historische plakaten aan en organiseer een wandel- of fietstocht langs deze sporthistorische trekpleisters.
- Verzamel en bewaar al de archieven van jouw club op één centrale plaats, eventueel het gemeentelijk archief of het archief van de heemkundige kring.
- Maak een digitale inventaris op van het archief van jouw sportvereniging in Archiefbank Vlaanderen.

- Schrijf de biografie van een lokale sportheld(in).
- Schrijf de geschiedenis van een lokale sportvereniging op basis van haar archieven.

Bregt Brosens

Wetenschappelijk medewerker Sportimonium

Als één team voor het sporterfgoed van jouw regio !

Wil je als trouwe supporter aan de slag gaan met het sporterfgoed van jouw favoriete club of wil je als heemkundige kring deelnemen aan het project ? Wens je meer informatie ?
Neem dan contact op met Bregt Brosens, de projectverantwoordelijke
(bregt.brosens@sportimonium.be of 015/618.225).